ICOMOS' internasjonale charter for kulturarvbasert reiseliv (2022): Styrking av kulturminnevern og lokalsamfunns resiliens gjennom ansvarlig og bærekraftig besøksforvaltning. **Vedtatt av ICOMOS' Generalforsamling (Bangkok, Thailand) i november 2022.**	**ICOMOS International Charter for Cultural Heritage Tourism (2022): Reinforcing cultural heritage protection and community resilience through responsible and sustainable tourism management** **Adopted by the ICOMOS Annual General Assembly (Bangkok, Thailand) in November 2022**
Innledning Kraftig vekst og omveltninger i global reisevirksomhet, inkludert kulturarvbasert reiseliv, har gjort det nødvendig å revidere ICOMOS' internasjonale charter for kulturturisme (1999). Prosessen har resultert i *ICOMOS internasjonale charter for kulturarvbasert reiseliv (2022): Styrking av kulturminnevern og lokalsamfunns resiliens gjennom ansvarlig og bærekraftig besøksforvaltning* (heretter "charteret"), som utfyller og oppdaterer det forrige charteret. I tillegg til å anerkjenne den intensiverte reiselivsrelaterte bruken av kulturarv, inkludert kulturminner og kulturmiljøer, tar charteret opp den økende bekymringen for forringelse av kulturarv samt sosiale, etiske, kulturelle, miljømessige og økonomiske rettighetsspørsmål knyttet til reiseliv. I charteret refererer kulturarvsturisme til alle reiselivsaktiviteter ved kulturminner og i kulturmiljøer, inkludert mangfoldet og den gjensidige avhengigheten mellom materielle, immaterielle, kulturelle, naturgitte, historiske og nåtidige dimensjoner. Charteret anerkjenner kulturarv som fellesskapets ressurser, hvor forvaltning, bruk og opplevelse av disse fellesgodene utgjør felles rettigheter og ansvar. Deltakelse i kulturlivet med tilgang til kulturarven er en menneskerettighet. Noen tendenser ved reiselivets utvikling er imidlertid grunnleggende i strid med bærekraftig bruk av planetens ressurser,	**Preamble** Profound growth and disruption in global tourism, including cultural heritage tourism, has necessitated the revision of the ICOMOS International Charter for Cultural Tourism (1999). The process has resulted in this *ICOMOS International Charter for Cultural Heritage Tourism (2021): Reinforcing cultural heritage protection and community resilience through responsible and sustainable tourism management* (hereinafter “the Charter”), which complements and updates the previous one. In addition to recognizing the intensified tourism use of cultural heritage places and destinations, this Charter addresses increasing concerns about the degradation of cultural heritage along with social, ethical, cultural, environmental and economic rights issues associated with tourism. In this Charter, cultural heritage tourism refers to all tourism activities in heritage places and destinations, including the diversity and interdependence of their tangible, intangible, cultural, natural, past and contemporary dimensions. This Charter recognizes heritage as a common resource, understanding that the governance and enjoyment of these commons are shared rights and responsibilities. Participation in cultural life with access to cultural heritage is a human right. However, some evolved aspects of tourism have constituted fundamentally unsustainable uses of planetary resources, including cultural and

inkludert kultur- og naturarv. Dette krever et charter som tar til orde for at et diversifisert kulturbasert reiseliv utvikles og forvaltes på en ansvarlig måte som bidrar til bevaring av kulturarv, styrking av lokalsamfunn, sosial resiliens, velvære, og et sunt globalt klima. Kulturbasert reiseliv som er godt planlagt og ansvarlig forvaltet gjennom deltakende prosesser hvor ulike kulturer, rettighetshavere og interessenter er representert, kan være et virkningsfullt redskap for bevaring av kulturarv og bærekraftig utvikling. Ansvarlig kulturturisme fremmer bevissthet om kulturarv, gir mulighet for personlig og kollektiv velvære, og bygger respekt for mangfoldet i andre kulturer. Den kan derved bidra til interkulturell dialog, samarbeid, gjensidig forståelse og fredsbygging.	natural heritage. This calls for a charter that advocates responsible and diversified cultural tourism development and management contributing to cultural heritage preservation; community empowerment, social resilience and wellbeing; and a healthy global environment. Properly planned and responsibly managed cultural heritage tourism, involving participatory governance with diverse cultures, right-holders and stakeholders, can be a powerful vehicle for the preservation of cultural heritage and sustainable development. Responsible tourism promotes and creates cultural heritage awareness, provides opportunities for personal and community well-being and resilience, and builds respect for the diversity of other cultures. It can therefore contribute to intercultural dialogue and cooperation, mutual understanding, and peace-building.
Charterets mål: Mål 1 - Å sette vern av kulturarv og lokalsamfunnenes rettigheter i sentrum for kulturarvsbasert reiselivspolitikk og prosjekter gjennom Charterets prinsipper for ansvarlig besøksplanlegging og forvaltning som beskytter kulturarven og bidrar til lokal motstandskraft og tilpasningsevne; Mål 2 - Å fremme samarbeid og medvirkende styring i forvaltningen av kulturarv og reiseliv gjennom en menneske- og rettighetsbasert tilnærming som vektletter tilgjengelighet, læring og opplevelse; Mål 3 - Å veilede forvaltningen av kulturarv og reiseliv opp mot FNs mål for bærekraftig utvikling og klimapolitikk.	**The objectives of this Charter are:** Objective 1 - To place the protection of cultural heritage and community rights at the heart of cultural heritage tourism policy and projects, by providing principles that will inform responsible tourism planning and management for cultural heritage protection, community resilience and adaptation; Objective 2 - To promote stakeholder collaboration and participatory governance in the stewardship of cultural heritage and management of tourism, applying a people-centered and rights-based approach, emphasizing access, education and enjoyment; Objective 3 - To guide cultural heritage and tourism management in supporting the UN Sustainable Development Goals and Climate Action policy.

Hvem er charteret for?	**Who is this Charter for?**
Ansvarlig besøksforvaltning er et felles ansvar som involverer myndigheter, turoperatører, reiselivsbedrifter, destinasjonsutviklere, markedsføringsorganisasjoner, forvaltningsmyndigheter, arealplanleggere, fagfolk innen kulturarv og reiseliv, sivilsamfunnet og besøkende. Charteret er relevant for alle ovennevnte aktører og interessenter innen kultur- og reiseliv, og skal veilede fagfolk og beslutningstakere, internasjonale, nasjonale og lokale myndigheter, organisasjoner, institusjoner og forvaltninger. Det tar sikte på å være en referanse for lærere, akademikere, forskere og studenter som arbeider med kultur og reiseliv. Det gjelder forvaltningen av alle kulturminner og -miljøer inkludert beskyttelse, bevaring, tolkning, presentasjon og formidling, siden alt er knyttet til og påvirket av publikums bruk og besøk.	The responsible management of tourism is a shared responsibility of governments, tour operators, tourism businesses, destination managers and marketing organizations, site management authorities, land-use planners, heritage and tourism professionals, civil society and visitors. This Charter is relevant to all of the above as cultural heritage and tourism stakeholders. It provides guidance for heritage and tourism practitioners, professionals, and decision makers within international, national and local government agencies, organizations, institutions and administrations. It aims to be a reference for educators, academics, researchers and students engaged with cultural heritage and tourism. It applies to the management of all cultural heritage properties and to the entire spectrum of their protection, conservation, interpretation, presentation and dissemination activities, since all are connected with, and influenced by, public use and visitation.
Charteret har til hensikt å samordne arbeidet til kultur- og reiselivsaktører som søker positive transformative endringer, og gjennom prinsipper for regenerativ forvaltning av reisemål ut fra kulturarvens verdier, sårbarhet og potensial. Det søker en rettferdig, etisk og likeverdig fordeling av reiselivets fordeler til og i vertssamfunnene, og som bidrag til fattigdomsbekjempelse. Charteret fremmer etisk forvaltning av kulturarv og reiseliv, og oppfordrer til integrering av dets prinsipper i alle aspekter av kulturbasert reiseliv.	The Charter aims to align the work of cultural heritage and tourism stakeholders in the pursuit of positive transformative change, offering principles for regenerative tourism destination management that is conscious of heritage values, as well as their vulnerability and potential. It seeks the fair, ethical and equitable distribution of tourism benefits to and within host communities, contributing towards poverty alleviation. The Charter promotes the ethical governance of cultural heritage and tourism and calls for the integration of its principles into all aspects of cultural heritage tourism.

Bakgrunn	**Background**
Merkevarebygging og markedsføring av kulturarv og dens unike kvaliteter har oppmuntret og drevet frem en eksponentiell vekst i besøk til kulturminner og -miljøer. Reiselivet har hatt betydelig innvirkning på byer og tettsteder med historiske bydeler og kulturelt særpregede bylandskap. Den har også påvirket historiske steder og monumenter, samt natur- og kulturlandskap. De besøkende og reiselivssektorens interesse for materiell og immateriell kulturarv har bidratt til større bevissthet i lokalsamfunnene om verdien av kulturarv og dens avgjørende betydning for livskvalitet og identitet. Særlig erkjenner urfolkssamfunn det skjøre forholdet mellom mennesker og landet de bor i, og behovet for å sikre at reiselivet opprettholder snarere enn undergraver kulturarv og tradisjoner.	Branding and marketing of cultural heritage and its unique qualities has encouraged and driven an exponential growth in tourism to heritage destinations. Tourism has significantly impacted towns and cities with historic districts and culturally distinct urban landscapes. It has also impacted historic sites and monuments, along with natural and cultural landscapes. The interest of tourists and the tourism sector in tangible and intangible heritage has contributed towards greater awareness within local communities of the value of their heritage and its critical importance to their quality of life and identity. Indigenous communities, in particular, tend to recognize the fragility of the relationship between people and the land they live on, and the need to ensure that tourism sustains rather than erodes heritage and traditions.
Ved å utnytte den økende globale interessen for kulturarv har reiselivsnæringen utviklet seg til å bli en betydelig del av den globale, nasjonale, regionale og lokale økonomien. Når reiselivet er ansvarlig planlagt, utviklet og forvaltet gjennom deltakende styring, kan det gi både direkte og indirekte tverrsektorielle, bærekraftige fordeler. Ukontrollert vekst i antall besøkende har imidlertid forandret mange steder i verden, og etterlatt reiselivsavhengige lokalsamfunn betydelig endret og mindre resiliente.	Capitalizing on the increasing global interest in cultural heritage, the tourism industry has developed into a significant component of global, national, regional and local economies. When responsibly planned, developed and managed through participatory governance, tourism can provide direct, indirect and induced benefits across all dimensions of sustainability. However, unmanaged growth in tourism has transformed many places throughout the world, leaving tourism-dependent communities significantly altered and less resilient.
Økende global velstand og sammenkopling knyttet til billige reiser, har ført til en utvikling av masseturisme i mange deler av verden. Det har også ført til fenomenet ’overturisme’ kjennetegnet av gjennomgripende overbelastning og uakseptabel forringelse av materiell og immateriell kulturarv, med tilhørende sosiale, kulturelle og økonomiske konsekvenser. Omfattende promotering, markedsføring og bruk av kulturarv kan også føre til kommersialisering og gentrifisering på bekostning av lokalsamfunn og kulturell	Growing global wealth and connectivity, linked to low-cost travel, has resulted in the evolution of mass tourism in many parts of the world. It has also led to the phenomenon of ‘overtourism’ characterized by pervasive congestion and unacceptable degradation of tangible and intangible heritage, with associated social, cultural and economic impacts. The widespread promotion, marketing and use of cultural heritage has also caused commodification and gentrification, compromising local communities and cultural

integritet, og sette uerstattelige verdier i fare. Mens dette ikke alltid er tilfelle, har lite gjennomtenkt reiselivsplanlegging og -utvikling hatt betydelige negative konsekvenser for mange kulturminner, kulturmiljøer, kulturarvsbaserte reiselivsdestinasjoner, urfolk og vertssamfunn.	integrity, and placing irreplaceable assets at risk. Recognizing that this is not always the case, ill-considered tourism planning and development has had significant negative impacts on numerous cultural heritage sites and destinations, Indigenous Peoples and host communities.
Den globale reiselivsnæringens bruk av kulturarv i økonomisk-vekstbaserte strategier har vært bemerkelsesverdig vellykket. Den har imidlertid ofte ikke ført til en rettferdig fordeling av gevinstene. Rask og lite sensitiv kommersialisering og overforbruk av lokal kultur og kulturarv har ført til negative og forstyrrende virkninger på utallige reisemål. Det har også fremprovosert restriksjoner på lokalbefolkningens og tilreisendes bruksrettigheter, tilgang til og glede av kulturarven.	The use of heritage in the economic growth-based strategies of the tourism industry globally has been remarkably successful. However, it has often failed to deliver equitable benefit-share. Rapid and insensitive commodification, commercialization and overuse of local culture and heritage has resulted in negative and disruptive impacts across countless destinations. It has also provoked restrictions on rights of use, access to and enjoyment of cultural heritage by local people and visitors alike.
Konteksten for å adressere disse utfordringene omfatter klimakrisen, miljøforringelse, konflikter, katastrofer, konsekvensene av og erfaringene fra covid-19-pandemien, masseturisme, digital transformasjon og teknologisk utvikling. **Det er nødvendig og mulig å rekalibrere den vedvarende økonomisk vekstbaserte tilnærmingen til reiselivet gjennom å anerkjenne og redusere dens ikke-bærekraftige aspekter.**	The context within which these matters must be considered includes the climate emergency, environmental degradation, conflicts, disasters, the disruptive effects of the Covid-19 pandemic, mass tourism, digital transformation and technological developments. **There is a need and opportunity to recalibrate the perpetual economic growth-based approach to tourism, recognizing and mitigating its unsustainable aspects.**
Enhver strategi for kulturbasert reiseliv må anerkjenne at vern av kulturminner og -miljøer, sosialt ansvar og bærekraft ikke bare er valgmuligheter eller merkevareattributter, men snarere nødvendige forpliktelser og faktiske konkurransefortrinn. For å forbli vellykkede og bærekraftige på lang sikt må forkjempere for kulturbasert reiseliv omsette denne forpliktelsen i praksis og til en bevegelse som støtter lokalsamfunns resiliens, ansvarlig forbruk og produksjon, menneskerettigheter, likestilling mellom kjønnene, klimatiltak og bevaring av miljø og kultur.	Any cultural tourism strategy must accept that cultural heritage protection, social responsibility and ‘sustainability’ are not merely options or brand attributes, but rather necessary commitments and, in fact, a competitiveness asset. In order to remain successful and sustainable in the long term, cultural tourism proponents must put this commitment into practice and become a force that supports community resilience, responsible consumption and production, human rights, gender equality, climate action, and environmental and cultural heritage conservation.

Av denne grunn er charteret formulert i kontekst av FNs mål for bærekraftig utvikling, som spesifikt nevner turisme i delmål 8.9, 12b og 14.7. Kulturbasert reiseliv har også potensial til å bidra, direkte eller indirekte, til delmål 11.4 som tar sikte på å "styrke innsatsen for å beskytte og sikre verdens kultur- og naturarv". I oppfølgingen av FNs 2030-agenda for bærekraftig utvikling har ansvarlige nasjonale, regionale og kommunale styringsinstitusjoner plikt til å sikre at bærekraftsmål og delmål integreres i planlegging, forvaltning og overvåking av kulturarv og reiselivsdestinasjoner.	For this reason, the Charter is formulated in the context of the UN Sustainable Development Goals (SDGs) which specifically mention tourism in Targets 8.9, 12b and 14.7. Cultural tourism also has the potential to contribute, directly or indirectly, to Target 11.4 which aims to “strengthen efforts to protect and safeguard the world’s cultural and natural heritage”. Working towards the UN’s 2030 Agenda for Sustainable Development, the responsible national, regional and municipal governing institutions have a duty to ensure that the SDGs and their targets are integrated into the planning, management and monitoring of cultural heritage and tourism destinations.
Charterets prinsipper **Minner om** tidligere kulturturismechartere (1976 og 1999) og andre eksisterende standardsettende tekster utarbeidet av ICOMOS, ICCROM, IUCN, UNESCO, UNWTO, samt andre relevante ideelle og/eller internasjonale organisasjoner, byråer og institusjoner; **Erkjenner at** natur- og kulturarv i videste forstand er relevant for alle mennesker, og at retten til tilgang og opplevelse er knyttet til et ansvar for å respektere, forstå, verdsette og bevare dens universelle og spesielle verdier; **Bekrefter at** vern av kulturarv gjennom ansvarlig planlegging og forvaltning av kulturbasert reiseliv må være basert på systematisk identifisering og overvåking av besøkendes innvirkning på kulturminner og -miljøer, reisemål og lokalsamfunn; **Forstår** at lokalsamfunnenes resiliens, tilpasningsevne og rettferdige fordeling av muligheter og gevinster må være grunnleggende mål for kulturbasert reiseliv; **Erkjenner** behovet for og muligheten til å	**The Principles of the Charter** **Recalling** the previous Cultural Tourism Charters (1976 and 1999) and other existing standard- setting texts developed by ICOMOS, ICCROM, IUCN, UNESCO, the UNWTO, other relevant NGOs, intergovernmental organizations, agencies and institutions; **Acknowledging** that, at the broadest level, natural and cultural heritage is relevant to all people, and that rights of access and enjoyment are linked to the responsibility to respect, understand, appreciate and conserve its universal and particular values; **Affirming** that cultural heritage protection and responsible cultural tourism planning and management must be informed by the systematic identification and monitoring of tourism impacts on heritage places, destinations and communities; **Understanding** that the resilience and adaptive capacity of communities and equitable benefit share must be fundamental goals of cultural tourism; **Recognizing** the need and opportunity to

avpasse reiselivet ved å bevege seg bort fra masseturisme mot en mer bærekraftig, ansvarlig og samfunnsorientert besøkvirksomhet med kulturarven i sentrum; Prinsippene nedenfor gir et rammeverk for veiledning om dette emnet som ikke finnes i andre dokumenter om kulturarv eller reiseliv:	re-balance tourism, moving away from mass tourism towards a more sustainable, responsible and community-centered tourism with cultural heritage at its centre; The principles set out below provide a framework for guidance on this subject that is not present in other documents concerning cultural heritage or tourism:
● **Prinsipp 1:** Sett vern og bevaring av kulturarv i sentrum for ansvarlig planlegging og forvaltning av kulturbasert reiseliv; ● **Prinsipp 2:** Forvalt kulturturisme gjennom forvaltningsplaner basert på overvåking, tåleevne og andre planleggingsinstrumenter; ● **Prinsipp 3:** Hev publikums bevissthet og besøkendes opplevelse gjennom hensynsfull tolkning og formidling av kulturarven; ● **Prinsipp 4:** Anerkjenn og styrk lokalsamfunnenes, urfolks og tradisjonelle eieres rettigheter gjennom adgang til og deltakende forvaltning av kulturelle og naturgitte fellesgoder som benyttes i reiselivet; ● **Prinsipp 5:** Øk oppmerksomheten og frem samarbeidet om bevaring av kulturarven blant alle reiselivsaktører; ● **Prinsipp 6:** Øk lokalsamfunnenes og kulturarvens resiliens gjennom kapasitetsutvikling, risikovurdering, strategisk planlegging og tilpassingsorientert forvaltning; ● **Prinsipp 7:** Integrer klima- og bærekraftstiltak i forvaltningen av kulturbasert reiseliv og kulturarv.	● **Principle 1:** Place cultural heritage protection and conservation at the centre of responsible cultural tourism planning and management; ● **Principle 2:** Manage tourism at cultural heritage places through management plans informed by monitoring, carrying capacity and other planning instruments; ● **Principle 3:** Enhance public awareness and visitor experience through sensitive interpretation and presentation of cultural heritage; ● **Principle 4:** Recognize and reinforce the rights of communities, Indigenous Peoples and traditional owners by including access and engagement in participatory governance of the cultural and natural heritage commons used in tourism; ● **Principle 5:** Raise awareness and reinforce cooperation for cultural heritage conservation among all stakeholders involved in tourism; ● **Principle 6:** Increase the resilience of communities and cultural heritage through capacity development, risk assessment, strategic planning and adaptive management; ● **Principle 7:** Integrate climate action and sustainability measures in the management of cultural tourism and cultural heritage.

Prinsipp 1: Sett vern og bevaring av kulturarv i sentrum for ansvarlig planlegging og forvaltning av kulturbasert reiseliv.	**Principle 1: Place cultural heritage protection and conservation at the centre of responsible cultural tourism planning and management**
Vern og forvaltning av kulturarv må stå sentralt i politikken for og planlegging av kulturbasert reiseliv. Godt tilrettelagt kulturturisme gjør det mulig for lokalsamfunn å delta samt opprettholde sin kulturarv, sosiale samhørighet og kulturelle praksis.	Cultural heritage protection and management must be placed at the centre of cultural tourism policies and planning. Well-managed cultural heritage tourism enables communities to participate, while maintaining their heritage, social cohesion and cultural practices.
Besøksforvaltning må integreres i forvaltningsplaner for kulturarven, og ta hensyn til at relasjonene i og mellom lokalsamfunn og kulturarven ofte er komplekse og mangefasetterte. God planlegging og forvaltning av reisemål innebærer beskyttelse av både materielle og immaterielle verdier. Reisemålsutvikling og forvaltning av kulturarv må samordnes på tvers av alle forvaltningsnivåer for å identifisere, vurdere og unngå negative innvirkninger på kulturminner og kulturmiljøers sammensetning, integritet og autentisitet. Kultur- og miljøkonsekvensutredninger må ligge til grunn for reisemålsplanlegging og utvikling.	Visitor management needs to be integrated into heritage management plans, considering the complex and multifaceted relationships within and between communities and their heritage. Good destination planning and management involves the protection of tangible assets and intangible values of cultural heritage. Tourism planning and cultural heritage management must be coordinated across all levels of governance in order to identify, assess and avoid the adverse impacts of tourism on heritage fabric, integrity and authenticity. Heritage and Environmental Impact Assessments must inform the planning and development of tourism.
Forvaltning av kulturbasert reiseliv er ikke begrenset til de juridiske grensene for kulturminner og -miljøer. Reisemålsutvikling, infrastrukturprosjekter og forvaltningsplaner må bidra til å bevare kulturarvens integritet, autentisitet gjennom estetiske, sosiale og kulturelle dimensjoner, inkludert deres omgivelser, natur- og kulturlandskap, vertssamfunn, biologisk mangfold og omfattende visuelle kontekst. Reisemålsledelse bør harmoniseres med og informeres av sosiale, politiske og utviklingsmessige rammer som tar hensyn til lokale miljøforhold og prioriteringer for kulturminnevernet.	Management of cultural tourism is not limited to the legal boundaries of cultural heritage properties. Tourism development, infrastructure projects and management plans must contribute to preserving the integrity, authenticity, aesthetic, social and cultural dimensions of heritage places, including their settings, natural and cultural landscapes, host communities, biodiversity characteristics and the broader visual context. Destination management should integrate with, and inform social, political and development frameworks considering the local environmental conditions and cultural heritage protection priorities.
Inntekter fra kulturbasert reiseliv må bidra til	

bevaring av kulturarven og komme lokalsamfunn til gode. Inntekter bør samles inn og fordeles på en åpen, rettferdig og ansvarlig måte. Besøkende bør gjøres oppmerksomme på sitt bidrag til finansiering og vedlikehold av kulturarven.	Revenues generated through cultural heritage tourism must contribute to the conservation of cultural heritage and provide benefit to local communities. Revenues should be collected and allocated in a transparent, fair, equitable and accountable manner. Visitors should be made aware of their contribution to cultural heritage funding and maintenance.
Prinsipp 2: Forvalt kulturarvbasert reiseliv gjennom forvaltningsplaner basert på overvåking, tåleevne og andre planleggingsinstrumenter. Beskyttelse av kulturarv og lokalsamfunnets resiliens krever nøye reisemålsplanlegging og besøksforvaltning. Det omfatter overvåking av innvirkningen på stedets naturgitte og kulturelle verdier, og vertssamfunnets sosiale, økonomiske og kulturelle velferd. Forvaltningsplaner for kulturarv må omfatte strategier for bærekraftig reiseliv og besøksforvaltning. De bør omfatte en rekke tiltak, blant annet tåleevneindikatorer for å kunne kontrollere, konsentrere eller spre besøkende etter behov. Stedsspesifikke tiltak kan iverksettes for å begrense gruppestørrelser, tidsbegrense gruppetilgang, begrense adgang, stenge sårbare områder med fjerntilgang der det er hensiktsmessig, begrense eller øke åpningstidene, sone kompatible aktiviteter, kreve forhåndsbestilling, regulere trafikk og/eller gjennomføre andre former for tilsyn. Identifisering av tåleevne og/eller grenser for akseptabel endring er avgjørende for å unngå negative virkninger på materiell og immateriell kulturarv. Vurdering av tåleevne må som et minimum omfatte følgende:	**Principle 2: Manage tourism at cultural heritage places through management plans informed by monitoring, carrying capacity and other planning instruments** The protection of cultural heritage and resilience of host communities requires careful tourism planning and visitor management. It includes the monitoring of impacts on the natural and cultural values of the place as well as on the social, economic and cultural well-being of the host community. Cultural heritage management plans must include tourism sustainability and visitor management strategies. These should integrate a range of measures including carrying capacity indicators in order to control, concentrate or disperse visitors as appropriate. Site specific actions can be taken to limit group sizes, time group access, restrict entry, close sensitive areas providing remote access where appropriate, restrict or increase opening hours, zone compatible activities, require advance bookings, regulate traffic and/or undertake other forms of supervision. The identification of carrying capacity and/or limits of acceptable change is essential to avoid negative impacts on cultural tangible and intangible heritage. Carrying capacity assessment must include the following as minimum:

● *Fysisk tåleevne:* et steds evne til å ta imot besøkende, avhengig av dets tilstand, sårbarhet og bevaringsstatus, samtidig som det tilbys passende besøkstjenester.	● *Physical carrying capacity:* the ability of a place to host visitors depending on its condition, fragility and conservation status while providing appropriate visitor services.
● *Økologisk tåleevne:* økosystemets og vertssamfunnets evne til å ta imot besøkende og samtidig opprettholde bærekraft, funksjonalitet og kulturverdier.	● *Ecological carrying capacity:* the ability of the ecosystem and host communities to accommodate visitors while maintaining sustainability, functionality and heritage values.
● *Sosial og kulturell tåleevne:* et lokalsamfunns kapasitet til å være vertskap for besøkende, samtidig som de gir besøkende opplevelser av høy kvalitet.	● *Social and cultural carrying capacity:* the degree to which communities can host visitors, while providing quality visitor experiences.
● *Økonomisk tåleevne:* i hvilken grad reiselivet støtter økonomisk mangfold på lokalt, regionalt og/eller nasjonalt nivå.	● *Economic carrying capacity:* the degree to which tourism supports economic diversity at a local, regional and/or national level.
Overvåking og vurdering av tåleevne må baseres på en deltakende prosess som involverer en bred representasjon av interessenter innen lokalsamfunn, kultur og reiseliv. Indikatorer for tåleevne må være spesifikke for det aktuelle stedet og lokalsamfunnet, og må overvåkes, referansepunkter settes og oppdateres regelmessig.	Monitoring and carrying capacity assessments need to use a participatory process involving a broad representation of community, cultural heritage and tourism stakeholders. Carrying capacity indicators need to be specific to the nature of the place and the community under consideration and need to be monitored, benchmarked and updated on a regular basis.
Besøksrelaterte indikatorer er avgjørende for å vurdere alle dimensjoner av tåleevne, samtidig som man opprettholder stedets sikkerhet, de besøkendes trygghet og opplevelse og stedets evne til å tilby andre funksjoner.	Visitor-related indicators are crucial to assess all the dimensions of carrying capacity while ensuring the safety of the site, the security and experience of the visitors and the ability of the place to provide other functions.

Prinsipp 3: Hev publikums bevissthet og besøksopplevelse gjennom sensitiv tolkning og formidling av kulturarven	**Principle 3: Enhance public awareness and visitor experience through sensitive interpretation and presentation of cultural heritage**
Tolking og formidling av kulturarv bidrar til kunnskap, kompetanse og livslang læring. Det øker bevisstheten om og verdsettelsen av kultur og arv, fremmer interkulturell toleranse og dialog, og styrker kapasiteten i vertssamfunnene.	Interpretation and presentation provide education and life- long learning. It raises awareness and appreciation of culture and heritage, fostering intercultural tolerance and dialogue, and enhancing capacities within host communities.
Ansvarlig reiseliv og kulturminneforvaltning må sørge for nøyaktig og respektfull tolkning, presentasjon, formidling og kommunikasjon. Den må gi vertssamfunnene mulighet til selv å presentere sin kulturarv. Den må også gi besøkende en verdifull opplevelse og muligheter for oppdagelse, inkluderende opplevelser og læring. Formidling og promotering av kulturarv bør tolke og kommunisere mangfoldet av og forbindelsene mellom materielle og immaterielle kulturverdier for å øke verdsettelsen og forståelsen av deres betydning. Steders autentisitet, verdier og betydning er ofte komplekse, omstridte og mangefasetterte, og man bør gjøre alt man kan for å være inkluderende i tolkning og formidling av informasjon. Fortolkningsmetoder bør ikke forringe stedets autentisitet. Det kan brukes egnede, stimulerende og moderne former for utdanning og opplæring, med bruk av nettverk og sosiale medier. Det finnes betydelige muligheter for bruk av teknologi, inkludert utvidet virkelighet (AR) og virtuelle rekonstruksjoner basert på vitenskapelig forskning. Kommunikasjon på kulturarvbaserte reisemål og -attraksjoner må ta opp bevaring og lokalsamfunnets rettigheter, problemer og utfordringer, slik at besøkende og reiselivsaktører blir klar over at de må opptre respektfullt og ansvarlig når de besøker og markedsfører kulturarven.	Responsible tourism and cultural heritage management must provide accurate and respectful interpretation, presentation, dissemination and communication. It must offer opportunities for host communities to present their cultural heritage first hand. It must also provide a worthwhile visitor experience and opportunities for discovery, inclusive enjoyment and learning. Heritage presentation and promotion should interpret and communicate the diversity and interconnections of tangible and intangible cultural values in order to enhance the appreciation and understanding of their significance. The authenticity, values and significance of places are often complex, contested and multifaceted, and every effort should be taken to be inclusive when considering the interpretation and presentation of information. Interpretation methods should not detract from the authenticity of the place. It can use appropriate, stimulating and contemporary forms of education and training, using networks and social media. There are significant opportunities for the use of technology, including augmented reality and virtual reconstructions based on scientific research. Communication at destinations and heritage places must address conservation and community rights, issues and challenges, so that visitors and tourism operators are made aware that they must be respectful and responsible when visiting and promoting heritage.

Formidling og presentasjon hever de besøkendes opplevelse av kulturarven og bør være tilgjengelig for alle, inkludert personer med nedsatt funksjonsevne. Kommunikasjons- og formidlingsteknologi som ikke nødvendiggjør tilstedeværelse må brukes i tilfeller der fysisk besøk kan true kulturarven og dens integritet. Det kan også brukes der universell tilgang ikke kan oppnås, ved bruk av flere språk der det er mulig.	Interpretation and presentation enhance visitor experiences of heritage places and should be accessible to all, including people with disabilities. Remote interpretation tools must be used in circumstances where visitor access may threaten heritage fabric and its integrity. It can also be used where universal access cannot be achieved, using multiple languages where feasible.
Kulturutøvere og fagfolk, stedsforvaltere og lokalsamfunn deler ansvaret for å tolke og formidle kulturarven. Tolkningen og formidlingen må være representativ og ta hensyn til utfordrende aspekter ved stedets historie og minne. Den bør være basert på tverrfaglig forskning, inkludert oppdatert vitenskap, lokalbefolkningens og lokalsamfunnets kunnskap. Det bør utføres profesjonelt innenfor et passende sertifiseringsrammeverk. Det bør gjøres en innsats for å forbedre regulering av presentasjon, tolkning, formidling og kommunikasjon av kulturarv. Kunnskap representert og generert i relevante disipliner (f.eks. kunsthistorie, historie, arkeologi, antropologi eller arkitektur) må informere og sikre kvaliteten på tolkningen og presentasjonen av kulturminner og -miljøer.	Heritage practitioners and professionals, site managers and communities share the responsibility to interpret and communicate heritage. The interpretation and presentation of cultural heritage must be representative and acknowledge challenging aspects of the history and memory of the place. It should be based on interdisciplinary research, including the most up-to-date science and the knowledge of local peoples and communities. It should be conducted professionally within an appropriate certification framework. Efforts should be made to improve regulation of heritage presentation, interpretation, dissemination and communication. The knowledge represented and generated in relevant disciplines for cultural heritage (i.e., art history, history, archaeology, anthropology or architecture) must inform and ensure the quality of interpretation and presentation of heritage places.

Prinsipp 4: Anerkjenn og styrk lokalsamfunnenes, urfolks og tradisjonelle eieres rettigheter gjennom adgang til og deltakende forvaltning av kulturelle og naturgitte fellesgoder som benyttes i reiselivet	**Principle 4: Recognize and reinforce the rights of communities, Indigenous Peoples and traditional owners by including access and engagement in participatory governance of the cultural and natural heritage commons used in tourism**
Den eksponentielle veksten i internasjonalt reiseliv har avdekket blindsoner og mangel på oppmerksomhet overfor sårbarheten til mange reiselivavhengige lokalsamfunn, og de som har opplevd å bli påtvunget reiseliv uten deres "frie, forutgående og informerte samtykke" (FNs erklæring om urfolks rettigheter, 2007). Urfolk, tradisjonelle eiere og vertssamfunn har rett til å uttrykke sitt syn på kulturarven og til å forvalte den i henhold til sin etablerte praksis og betydning.	Exponential growth in international tourism has exposed blind spots and lack of sensitivity towards the vulnerability of many tourism-dependent communities and those who have experienced tourist visitation imposed on them without their 'free, prior and informed consent' (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, 2007). Indigenous peoples, traditional owners and host communities have a right to express their views on heritage and to manage it according to their established practices and meanings.
Kulturbasert reiseliv har gitt og vil fortsette å bidra med økonomiske muligheter og sysselsetting, men i fremtiden må det legges til rette for lokalsamfunnets engasjement i reiselivutviklingen. Reiselivets muligheter og gevinster må rettferdig fordeles og omfatte anstendig sysselsetting.	Cultural tourism has offered and will continue to promise economic opportunities and employment, but in the future, community engagement in tourism development must be facilitated. Tourism benefits must be equitably shared and include fair and decent tourism employment.
Vekst i reiselivssektoren har også ført til tilfeller av utilsiktet forringelse av kulturelle og tradisjonelle bidrag til lokalt økonomisk mangfold. Selv om disse sektorene hver for seg kan være økonomisk marginale, er mangfoldet nødvendig for lokalsamfunnenes økonomiske resiliens.	Growth in tourism has also caused an unintended decline in cultural and traditional contribution to local economic diversity. While individually these sectors may be economically marginal, diversity is necessary for the economic resilience of local communities.
Et viktig prinsipp i ansvarlig utvikling og forvaltning av kulturarv og reiseliv er inkluderende involvering og tilgang til økonomiske muligheter, samt rekreasjon og opplevelse. Myndigheter må være oppmerksomme på og ivareta lokalsamfunnets rettigheter, behov og ønsker om mer varierte kulturaktiviteter, opplevelser og program, som gjør kulturarven mer relevant for lokalbefolkningen. Selv om overgangen til en mer sirkulær og	An important principle in the responsible development and management of cultural heritage and tourism is inclusive involvement and access to economic opportunities, as well as recreation and enjoyment. Cultural heritage management authorities need to be aware of and sensitive towards communities' rights, needs and desires for more diverse heritage activities, experiences and programmes, increasing cultural heritage relevance for local people. While transition towards a more circular

delingsbasert økonomi kan redusere miljøavtrykket fra økonomiske aktiviteter, må det også tas hensyn til potensielle utilsiktede konsekvenser som svekkede arbeidstakerrettigheter. Bruk av insentiver kan oppmuntre til ønsket atferd og resultater. Ut fra raske og pågående globale endringer og komplekse utfordringer kan ikke reiselivet fortsette i et ikke-bærekraftig evig vekstparadigme. Marginale forbedringer vil ikke være tilstrekkelige. Utviklingen av ansvarlig kulturturisme må gå lenger enn høring av lokale interessenter og involvere deltakende styring og fordeling av goder. Den må omfatte en grunnleggende anerkjennelse av menneskerettigheter, kollektive-, lokalsamfunns- og urfolksrettigheter nedfelt i kultur- og naturarven. Den må også innebære bred deltakelse med likestilling mellom kjønnene, hvor tradisjonelle eiere, minoriteter og vanskeligstilte grupper inkluderes i forvaltning og beslutninger hva gjelder kulturarven, herunder besøksforvaltning og strategier for reisemålsutvikling.	and sharing based economy may reduce the environmental footprint of economic activities, its application must also consider potential unintended consequences such as weakened worker rights. Use of incentives may encourage desired behaviors and outcomes. Against the backdrop of rapid and ongoing global change and related cross-cutting issues, tourism cannot continue in an unsustainable perpetual growth paradigm. Marginal improvements will not suffice. The development of responsible cultural tourism must go beyond local stakeholder consultation and involve participatory governance and benefit share. It must embrace the fundamental recognition of human, collective, community and indigenous rights embedded in the cultural and natural heritage commons. It must also involve broad based participation with gender equality and inclusion of traditional owners, minorities and disadvantaged groups in cultural heritage stewardship and decision making, including tourism management and destination development strategies.
Prinsipp 5: Øk oppmerksomheten og styrk samarbeidet om bevaring av kulturarven blant alle reiselivsaktører Kulturarven er en vesentlig ressurs for reiselivsnæringen og spiller en viktig rolle i reisemålenes tiltrekningskraft. Samtidig er ikke kullturarvens sårbarhet og bevaringskrav alltid tilstrekkelig anerkjent. Bevissthet om og forståelse av langsiktig beskyttelse og krav til bevaring av kulturarv er nødvendig i besøksforvaltning. Sektorovergripende samarbeid, læring og kapasitetsutvikling må oppmuntres og gjennomføres for å øke engasjement, forståelse og deltakelse rundt kulturarv og reisemålsutvikling.	**Principle 5: Raise awareness and reinforce cooperation for cultural heritage conservation among all stakeholders involved in tourism** Cultural heritage is a significant resource for tourism and plays a major role in the attraction of travel, but its fragility and conservation requirements are insufficiently recognized. Awareness and understanding of long-term protection and conservation requirements of heritage places is necessary in tourism planning and management. Cross sectoral collaboration, learning and capacity development need to be encouraged and implemented in order to increase engagement, understanding and participation around cultural heritage and tourism planning.

Kulturarvens rammer og sårbarhet må informere og forme reiselivsrelaterte beslutninger og kommunikasjon. Turister og besøkende bør ikke betraktes som passive observatører eller kun forbrukere; de er aktive deltakere som må gjøres oppmerksomme på eget ansvar for respektfull oppførsel og muligheter for å bidra til vern av kulturarven og lokal bærekraft.	The limitations and/or vulnerabilities of heritage need to inform and shape tourism decision making and communication. Tourists and visitors should not be considered passive observers or simply consumers; they are active participants who should be made aware of their responsibility to behave respectfully and the ways in which they can contribute towards heritage protection and local sustainability.
Kulturbasert reiseliv kan ikke betraktes som en økonomisk aktivitet løsrevet fra stedet den finner sted. Aktiviteter og tjenester for besøkende må være en del av og forenlig med hverdagslivet og sosiale aktiviteter, og bidra til en vedvarende lokal stedstilhørighet og stolthet. Kulturbaserte reiselivsprodukter og -tjenester, inkludert arrangementer og festivaler, må være i samsvar med stedets og lokalsamfunnets identitet. For å oppnå et mer rammeverk som fremmer samarbeid om bevaring av kulturarv og reisemålsutvikling, må kulturarvforvaltere utvikle sin kunnskap og bevissthet om prinsipper og dynamikk for bærekraftig reiseliv. Reiselivsaktører må få opplæring i vern og forvaltning av kulturarv. Kulturarvsforvaltere, reiselivsrådgivere, private reiselivsoperatører, entreprenører og personer involvert i kulturelle og kreative næringer, må etablere og/eller vedlikeholde formelle og uformelle nettverk for kommunikasjon og samarbeid.	Cultural tourism cannot be considered an economic activity detached from the place where it occurs. Visitor activities and services must be part of and compatible with everyday life and social activity, contributing to a sustained local sense of place and pride. Cultural and tourism products and services including events and festivals have to be consistent with the identity of places and their communities. To achieve a more cooperative framework in heritage conservation and tourism development, heritage administrators need to develop their knowledge and awareness of tourism sustainability principles and dynamics. Tourism professionals and practitioners must be trained on heritage protection and administration. Heritage managers, public tourism managers, private tourism operators, entrepreneurs and people involved in cultural and creative industries need to generate and/or maintain formal and informal networks for communication and collaboration.
Deltakende styring gjennom delt eierskap og forvaltning av kultur- og naturarv åpner for nye perspektiver og samarbeid i reorientering av praksis, og kan derigjennom føre til nye og mer resiliente veier for bærekraftig utvikling.	Participatory governance through shared ownership and stewardship of cultural and natural heritage allows for new perspectives and collaborative efforts in the reorientation of practice, and it can therefore lead towards new and more resilient pathways for sustainable development.

Prinsipp 6: Øk lokalsamfunnenes og kulturarvens resiliens gjennom kapasitetsutvikling, risikovurdering, strategisk planlegging og tilpassingsorientert forvaltning	**Principle 6: Increase the resilience of communities and cultural heritage through capacity development, risk assessment, strategic planning and adaptive management**
Med tanke på forstyrrelser som kan påvirke reiselivet, pågående systemiske og gjennomgripende globale problemer og nye risikoer, er det nødvendig å styrke lokalsamfunnets motstandskraft, tilpassingsevne og transformative kapasitet til å håndtere fremtidige utfordringer og forstyrrelser knyttet til klimaendringer, tap av biologisk mangfold og/eller katastrofer som påvirker kulturarven.	Considering disruptions affecting tourism, ongoing systemic and pervasive global problems and emergent risks, it is necessary to enhance the resilience, adaptive and transformative capacities of communities to deal with future challenges and disruptions related to climate change, loss of biodiversity and/or calamities that affect cultural heritage.
Den store nedgangen i besøk under covid-19 pandemien har avdekket sårbarheten til mange kulturattraksjoner og lokalsamfunn som vertskap for kulturturisme. Det har tydelig vist at reiselivssektoren aktivt må bidra til gjenoppbygging, resiliens og bevaring av kulturarv, hvor kulturminner, kulturmiljøer og vertssamfunn må vurdere muligheter for tilpassing og omstilling.	The massive decline in tourist activities due to the Covid 19 pandemic has exposed the vulnerability of many heritage places and the communities hosting cultural tourism. It has clearly demonstrated that tourism must actively contribute to recovery, resilience and heritage conservation, and that heritage places and host communities must consider adaptation options.
Resiliens hva gjelder kulturarv og reiseliv krever samordnede initiativ og tverrfaglig kapasitetsutvikling på lokalt nivå. Kapasitetsbygging bør øke lokalsamfunnenes evne til å forutse og redusere risiko, og bidra til informerte beslutninger om forvaltning og bruk av ressurser som minimerer negative samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser av uforutsette hendelser eller intensivert bruk. Tradisjonell kunnskap bør også ligge til grunn for innovative og adaptive strategier for resiliens og tilpassing. Forvaltere av kulturminner og -miljøer bør forberede seg på en usikker fremtid og selv sørge for å tilegne seg kunnskap, kapasitet og verktøy til å håndtere nye utfordringer.	Resilience in relation to cultural heritage and tourism requires concerted initiatives and interdisciplinary capacity development at the local level. Capacity building should aim to increase the ability of communities to foresee and reduce risks. It should help them make informed decisions concerning cultural heritage management and tourist use of resources to minimize the negative societal and economic impacts of disruption or intensification of use. Traditional knowledge should also inform innovative and adaptive strategies for resilience and adaptation. Heritage managers should ensure they have the necessary knowledge, capacity and tools to prepare for and respond to changing contexts and developing challenges.

All strategisk planlegging og tilrettelegging av kulturbasert reiseliv bør omfatte kultur- og miljøkonsekvensanalyser, katastrofeberedskap, og relevante risikoanalyser/vurderinger. Sårbarhetsvurderinger knyttet til klimaendringer vil bli stadig viktigere i fremtiden. Disse krever forutseende scenarier, beredskapsplanlegging, avbøtende og reduserende tiltak som tar hensyn til og involverer alle berørte parter. Konsekvensutredninger og overvåking må være hensiktsmessige, oppdateres jevnlig og lett anvendelige for å informere utviklings- og forvaltningsbeslutninger. For at kulturbasert reiseliv skal kunne katalysere lokal samfunnsresiliens, kreves det godt samarbeid på tvers av sektorer og en visjon som kan omsettes til praksis.	Any strategic planning and adaptive management of cultural tourism should include heritage impact assessment (HIAs), environmental impact assessment (EIAs), disaster risk management and other relevant risk assessments. Climate change vulnerability assessments will become increasingly important in the future. All of these require anticipatory scenarios, contingency planning, and mitigation and reduction measures considering and involving all stakeholders. Impact assessments and monitoring must be appropriate, regularly updated and easily applicable, informing development and management decision making. In order to serve as a catalyst for community resilience, cultural tourism requires increased cooperation across sectors and vision applied to practice.
Prinsipp 7: Integrer klima- og bærekraftstiltak i forvaltningen av kulturbasert reiseliv og kulturarv Klimakrisen er en eksistensiell trussel mot planeten og sivilisasjonen slik vi kjenner den. Den setter kultur- og naturarv i fare og truer levebrød og velferd til mennesker over hele verden. Samfunn som er avhengige av reiselivet, er særlig sårbare. Alle aktører innen kulturbasert reiseliv må iverksette tiltak for å redusere og håndtere klimaendringer. Tiltak bør styrke lokalsamfunnenes evne til å generere, beholde og opprettholde bærekraftige gevinster ved kulturbasert reiseliv. Reiselivsaktiviteter må minimere relaterte klimagassutslipp. Dette er et felles ansvar for myndigheter, turoperatører, reiselivsbedrifter, reisemålsforvaltere, markedsføringsorganisasjoner, forvaltningsmyndigheter, arealplanleggere, fagfolk innen kultur og reiseliv, sivilsamfunnet og besøkende. Håndhevelse bør sikres ved hjelp av insentiver, vedtekter, politikk og	**Principle 7: Integrate climate action and sustainability measures in the management of cultural tourism and cultural heritage** The climate emergency is an existential threat to the planet and the civilization as we know it. It jeopardizes cultural and natural heritage, and threatens the livelihoods and wellbeing of people across the world. Tourism dependent communities are particularly vulnerable. All cultural tourism stakeholders must take action to mitigate, reduce and manage climate impacts. Actions should enhance the ability of communities to generate, retain and maintain sustainable benefits from cultural tourism. Tourism activities must minimize their greenhouse gas emissions. This is a shared responsibility of governments, tour operators, tourism businesses, destination managers and marketing organizations, site management authorities, land- use planners, heritage and tourism professionals, civil society and visitors. Enforcement should be ensured via incentives, bylaws, policies and guidelines that are updated as necessary.

retningslinjer som oppdateres etter behov.	
Klimatiltak er et personlig, kollektivt og profesjonelt ansvar utover nasjonale forpliktelser og Parisavtalen. Reiseliv og besøksforvaltning må bidra til effektiv karbon- og klimagassreduksjon, avfallshåndtering, gjenbruk, resirkulering, energi- og vannbesparelse, grønn transport og infrastruktur i samsvar med internasjonale og nasjonale mål. Tiltak for å bevare kulturminner og -miljø, biologisk mangfold og naturlige økosystemer må prioriteres i planlegging, gjennomføring og evaluering av strategier for reiseliv og besøksforvaltning. Ombruk og oppgradering av tradisjonell bygningsmasse kan bidra til klimatilpasning og gi besøkende en mer autentisk opplevelse.	Climate action is a personal, collective and professional responsibility beyond national commitments and the Paris Accord. Tourism and visitor management must contribute to effective carbon and greenhouse gas reduction, waste management, reuse, recycling, energy and water conservation, green transport and infrastructures that comply with international and national targets. Measures to support heritage conservation, biodiversity and natural ecosystems need to be a priority in planning, implementation and evaluation of tourism and visitor management strategies. Adaptive reuse and retrofitting of built and vernacular heritage can contribute to climate adaptation and retain a more authentic visitor experience.
Klimatiltaksstrategier må ta hensyn til tradisjonelt eierskap, kunnskap og praksis. Kommunikasjon, informasjon, kulturarvsfortolkning, utdanning og opplæring må øke bevisstheten om klimakrisen og dens konsekvenser for natur- og kulturarv, særlig der lokalsamfunn og reisemål er i faresonen. Presentasjonen og fortolkning av kulturmiljøer- og attraksjoner åpne for publikum må også bidra til kunnskap om klimakonsekvenser for bevaring og miljø. Dette inviterer til å vurdere innovative teknologier som kan brukes til disse formålene.	Climate action strategies must consider traditional ownership, knowledge and practices. Communication, information, heritage interpretation, education and training must increase the awareness about the climate emergency and its consequences for natural and cultural heritage, especially where communities and destinations are at risk. The presentation and interpretation of heritage places open to the public must also contribute to these tasks including messages about climate impacts on preservation and the environment. This invites the consideration of innovative technologies that can be used for these purposes.
Klimaendringer krever en transformativ og regenerativ tilnærming til kulturbasert reiseliv der fokus på å bygge resiliente og tilpasningsdyktige lokalsamfunn, kulturmiljø og attraksjoner må prioriteres.	Climate change is calling for a transformational and regenerative approach to cultural tourism where the priorities focus on building resilient and adaptive communities and heritage places.

Relevante chartre, anbefalinger og politiske instrumenter er beskrevet i et vedlegg til dette charteret som er tilgjengelig på ICTCs nettsted.	Relevant charters, recommendations and policy instruments are set out in an Annexure to this Charter accessible on the ICTC website
Dette charteret er utarbeidet av ICOMOS' internasjonale komité for kulturturisme og arbeidsgruppe bestående av følgende medlemmer: Celia Martínez (koordinator), Fergus Maclaren (president), Cecilie Smith-Christensen, Margaret Gowen, Jim Donovan, Ian Kelly, Sue Millar, Sofía Fonseca, Tomeu Deyá, Ananya Bhattacharya og Carlos Alberto Hiriart.	This charter has been drafted by the ICOMOS International Committee on Cultural Tourism through a task force composed of the following members: Celia Martínez (Coordinator), Fergus Maclaren (President), Cecilie Smith-Christensen, Margaret Gowen, Jim Donovan, Ian Kelly, Sue Millar, Sofía Fonseca, Tomeu Deyá, Ananya Bhattacharya and Carlos Alberto Hiriart.
Charteret er oversatt til norsk av Cecilie Smith-Christensen (koordinator), Bente Mathisen, Hanne Moltubakk Kempton, Juliana Strogan, Susan Barr, og godkjent/vedtatt ved ICOMOS Norges fagrådsmøte 5.November 2025.	